

definitis claudatur terminis; declaravit autem consuetudo Ecclesiæ, hoc tempus terminandum esse intra diem naturalem. Quod duobus modis posset intelligi: primo, esse necessarium per integrum naturale diem abstinere a cibo et potu ante communionem. Et hic sensus est falsus; alias oporteret vixinti quatuor horis integris prius jejunare, totidem enim naturalis dies integer conficitur, quod est contra Ecclesie consuetudinem. Superest ergo, ut secundus sensus verus sit, scilicet, quod a principio diei naturalis usque ad tempus communionis servatum sit jejunium. Sed quæres, unde computandum sit naturalis diei principium. Respondetur, in nostris regionibus rem esse satis claram; nam juxta Ecclesie consuetudinem fundatam aliquo modo in ipsa rerum natura, naturalis dies a media nocte incipit, quia tunc incipit sol ad nos redire, ut alibi latius tractavi. Et idem dicendum est de omnibus regionibus, in quibus naturalis dies in diem artificiale et noctem distinguitur, quia, licet in ordine ad communes usus, vel actiones, in diversis regionibus diversæ sint consuetudines sumendi initium diei ab occasu, vel ab ortu solis, tamen in ordine ad res Ecclesiasticas in universa Ecclesia computatur dies a media nocte in medium noctem, nec scio alicubi esse aliam consuetudinem; si tamen est, illa est servanda, ut hic Soto notavit. In illis vero regionibus, ubi non possunt distingui naturales dies per ortum et occasum solis, quia, vel præsentia, vel absentia solis continue durat per plures dies naturales nostros, in illis, inquam, regionibus oportebit lege Ecclesiastica designari, seu dividi dies proportionatos nostris diebus naturalibus, eorum principia et fines modo aliquo artificiali designando, ut in simili questione iterum infra dicimus agentes de hora sacrificandi.

9. *Dubium.* — *Dissolvitur.* — Sed quid si, quamvis post medium noctem nihil sumptum sit, tamen, vel ob carentiam somni, vel propter nimium cibum, ita sit homo indigestus, ac si eadem die, vel parum antea comedisset? Quidam enim dixerunt, hanc dispositionem non minus impedit communionem, quam si cibus sumptus esset eadem die. Quod significavit Glossa in c. Nihil, 7, quæst. 4, propter c. Tribus, de Cons., dist. 2, ubi dicitur, hunc sacrum cibum non esse profanis cibis miscendum; et idem colligitur ex Gloss. in c. Si constiterit, de Accusationibus, que in illo textu fundatur, in quo punitur sacerdos,

qui post cibum præcedente nocte sumptum, nulla dormitione interposita, Missam dixerat sequente die. Respondetur tamen, hoc non esse per se malum, quia revera nullo est jure prohibitum; finis enim præcepti non cadit sub præceptum, sed materia; quod autem hic præcipitur solum est, ut eo die nihil cibi vel potus ante communionem sumptum sit, et hoc servatur in eo casu; quod autem homo hoc sit vel illo modo dispositus, pertinet ad finem præcepti, non ad rem præceptam, et ita est intelligendus ille canon Tribus. Seclusa autem positiva prohibitorye hoc non est per se, et ex objecto malum, ut ex se constat. Dico autem, per se, quia ex accidente, si sit periculum vomitus, vel alterius similis irreverentiae, inde poterit contrahi aliqua maliitia. Et hinc etiam fit, non esse necessarium, ut interponatur aliquis somnus, quia nullum est de hoc præceptum; et interdum sancti viri traducunt integras noctes insomnes in vigiliis et orationibus, et statim sacrum faciunt. Neque in dicto c. Si constiterit, punitur sacerdos propter solam carentiam somni; sed quia tota præcedente nocte in taberna fuerat, et inde ivit ad publicam Missam cantandam; punitur ergo propter scandalum, et propter irreverentiam, et quia vehemens præsumptio esse poterat, etiam post medium noctem aliquid comedisse, vel bibisse.

10. Ex quo tandem addendum est cum D. Thom. hic, haec lege non esse prohibitum ne post communionem cibus sumatur post tempus aliquod, quia haec lex solum requirit jejunium antecedens, non consequens communionem; præcipitur enim jejunium, tanquam dispositio ad ipsam communionem in qua maxima devotio ac præparatio hominis requiritur, et ideo præceptum est hoc jejunium usque ad communionem, qua finita, cessat haec obligatio, et reliquum tempus relinquitur hominis arbitrio, vel naturali obligationi, ex qua sola colligi potest, non posse esse per se malum statim post communionem aliquid cibi vel potus sumere, cuius signum est, quia in Missa, statim post communionem, ablutionem sumimus, quod in illa actione non solum licet, sed etiam decet, quia non tam propter corporis refectionem fit, quam propter ipsius sacramenti reverentiam. Alias vero expedit regulariter post communionem aliquo tempore a communi cibo et potu abstinere propter majorem devotionem, majoremque sacramenti reverentiam. Sic Chrysostomus, hom. 25 in 4 ad Cor., scribit: *Quid igitur*

jejunare oportet post ejus acceptiōem? Non hoc dico, nec cogo, licet boum sit; non tamen compello, sed admoneo.

SECTIO V.

Quibus in casibus licet post cibum et potum, hoc sacramentum accipere propter sumentis necessitatem.

1. Cum hoc præceptum naturale non sit, sed positivum et Ecclesiasticum, certum est, posse interdum propter graves causas non obligare, quia lex positiva non obligat tam stricte, quin aliquando cesseret. Duo ergo sunt præcipua capita, ex quibus maxime fieri potest, ut hoc præceptum non obliget. Unum esse potest ex parte ipsius hominis, scilicet aliqua ejus necessitas. Alterum ex parte ipsius mysterii, si ad illud consummandum, vel reverenter tractandum, necessarium interdum sit, hoc jejunium non omnino servare. De priori capite dicemus in hac sectione, de posteriori in sequente.

2. *In solo mortis articulo non jejunio communicare licet.* — In præsente ergo quæstiōne dicendum est in mortis articulo, et in solo illo, licere homini non jejunio hoc sacramentum accipere propter necessitatem; quando, scilicet, oportet viaticum accipere, et ægrotus non potest sine gravi detimento, vel periculo jejunus expectare, quod detrimentum seu periculum judicio medici expendendum est. Ita docent omnes auctores supra citati. Ratio vero esse potest, vel quia in eo articulo obligat præceptum divinum communionis, ut infra dicetur; vel certe, quia cum eo tempore maxime indigat homo auxilio et ope hujus sacramenti, non fuit expediens, ut Ecclesia id prohiberet, cum tanto dispendio. In qua re illud etiam morale est, et observandum, quamvis fortasse possit infirmus una vel altera hora post medium noctem jejunus accipere hoc sacramentum, amplius vero expectare non possit, non esse propterea necessarium ea intempestiva hora sacramentum dare vel accipere, quia nec moraliter fieri potest sine magna difficultate, nec regulariter ad reverentiam hujus sacramenti expedit ita fieri, nec Ecclesiastica consuetudo, quæ est optima hujus legis interpres, ita esse faciendum declarat. Illud etiam observandum est, hujusmodi casum non solum habere locum in periculo mortis naturalis, sed etiam violentæ, quando nec anticipari potest communio, nec differri mors, vel supplicium; tunc enim ea-

dem est ratio necessitatis. Nec quicquam refert, quod ab intrinseco, vel ab extrinseco proveniat.

3. *Dubium.* — Duo vero dubia hic occurunt: primum est, an in eadem aegritudine licet saepius Eucharistiam accipere post cibum et potum; nam Doctores fere omnes significare videntur semel licere. Et ratio adhiberi potest, quia per unam communionem fit satis divino præcepto communicandi in articulo mortis; ergo postea servandum est Ecclesiasticum præceptum non communicandi post cibum et potum, quia jam nulla est sufficiens necessitas vel ratio, cur cessest hujusmodi obligatio. Nihilominus aliqui recentiores dicunt, licere communicare hoc modo saepius in eadem aegritudine. Quam opinionem tenet summa Tabien., verbo Communionio, § 48, et Summa Armilla, § 48. Et mihi videtur pia satis et probabilis, et imprimitis si status aegritudinis varietur, quia videbile est, homo prius fuit in periculo mortis, atque illud evasit, et aliquantulum convaluit, postea vero iterum incidit in simile periculum; et tunc non est dubium, quin possit iterum atque iterum totiesque communicare, quoties talis varietas acciderit, quia illa censemur quasi nova aegritudo, et novus necessitatis articulus. Deinde, si perseveret vel augeatur periculum, tamen duret aliquot diebus post primam communionem, v. gr., octo aut decem diebus, existimo posse postea communicare post cibum et potum, si ægrotus comode non possit sacramentum suscipere jejunus. Ratio est, quia non sola obligatio divini præcepti est in causa ut Ecclesia in eo articulo non obliget ad jejunium, sed etiam ipsa necessitas, quæ in illo tempore et periculo maxima est; non est enim verisimile, voluisse Ecclesiam, hominem maxime indigentem auxilio tanti sacramenti privare illius ope et subsidio, præsertim, cum non sit in ejus potestate morali jejunum accedere, et alioqui possint eo tempore multa occurrere, quæ necessitatē augeant, ut, v. gr., tentationes, peccatorum pericula, ad quæ vincenda et superanda maxime indiget homo auxilio et solatio hujus sacramenti. Non est autem hoc extendendum extra tempus periculi mortis, tum quia nulla alia esse potest tanta, tamque urgens necessitas; tum etiam quia, secluso hoc periculo, vix potest esse moralis casus, in quo cogatur homo diu privari hoc sacramento, eo quod non possit jejunus accedere; leges autem humanæ dantur de his quæ mo-

raliter ac frequentius accidunt. Denique, si post sumptum viaticum ægrotus brevi tempore vivat, non est illi sœpius dandum hoc sacramentum post cibum et potum, quia jam nulla est moralis necessitas, et ita sunt expoundendi Doctores, qui tantum semel communicandi hoc modo videntur licentiam præbere; loquuntur enim de re morali, prout frequentius accidit; moraliter autem loquendo, et, ut in plurimum, hoc satis est.

4. *Difficultas.* — Secundum dubium est, an liceat sacerdoti, communicare post cibum et potum propter similem necessitatem, non suam, sed alterius, id est, ut conficiat sacramentum ad communicandum ægrotum, qui est in probabili periculo mortis in eadem die futuræ. In qua re Major in 4, d. 49, q. 3, ad 5, amplissimam facultatem sacerdotibus concedit; dicit enim propter similem necessitatem posse sine vestibus sacræ conficere, et sine pane azymo, et sine integratæ sacrificii, secrete, inquit, accipiendo frustum panis, et conficiendo, et dando ægrotu. Juxta quam sententiam non oportebit, ut sacerdos non jejunus communicet; sed solum, ut conficiat ad communicandum alium. Verumtamen haec sententia illa amplitudine ab omnibus rejicitur, et merito, quia multa continet contra reverentiam sacramenti, et contra Ecclesiæ consuetudinem. Ut ergo in præsenti casu habeat aliquam probabilitatis speciem, supponamus, tantum deesse hanc circumstantiam jejunii, et tunc sane videtur probabile, posse sacerdotem conficere, ut proximo subveniat; nam ut Bernardus dixit in lib. de Præcepto et dispensatione, quæ propter charitatem introducta sunt, non debent contra charitatem militare; sed charitas obligat ad subveniendum proximo in tam gravi necessitate; ergo non est verisimile Ecclesiastico præcepto impediri, ne id fiat. Et confirmatur primo, nam tunc urget præceptum divinum communicandi in articulo mortis; quod, sicut obligat ægrotum ad communicandum, ita etiam ministros Ecclesiæ ad dandum sacramentum; ergo sicut hac de causa potest ægrotus accipere non jejunus, potest etiam sacerdos conficere non jejunus. Confirmatur secundo, quia propter similem proximi necessitatem potest sacerdos conficere sine confessione præmissa; ergo multo magis potest conficere absque servato jejunio. Antecedens supra est a nobis traditum; consequentia vero probatur, quia obligatio præmittendi confessionem oritur ex jure divino, hæc vero de præmittendo jejunio ex jure Ec-

clesiastico. Si ergo hæc censetur sufficiens causa ut cesset obligatio juris divini, cur non erit etiam sufficiens, ut cesset obligatio juris Ecclesiastici? nam etiam leges Ecclesiasticae non obligant cum tanto rigore, sed cessant propter graves causas. Si autem potest tunc sacerdos conficere, potest, imo et debet etiam communicare, quia præceptum perficiendi sacrificium, et consummandi illud, strictius obligat, quam præceptum jejunie communicandi, ut inferius latius tractabimus, et colligitur ex c. Comperimus, de Consecrat., d. 2.

5. *Sacerdoti non jejuno ob alterius summan necessitatem non licet sumere Eucharistiam, ac proinde nec illam conficere.* — Nihilominus autores frequentius censem, hoc non licere. Ita Palud. in dist. 8, quest. 2, num. 9; Gabr., quest. 2, art. 5; Soto et Ledesma hic; Victor., in Summa, n. 83; Navarr., in Summ., cap. 21, num. 53; Palacius in 4, dist. 9, qui addidit, ex dispensatione Episcopi posse hoc fieri, non tamen sine illa; quod mihi non probatur, quia, si in eo casu hoc præceptum ex se non obligat, non est necessaria Episcopi dispensatio; si vero obligat, non potest Episcopus dispensare, quia est præceptum universale totius Ecclesiæ, et nulla auctoritate, vel consuetudine constat, datam esse Episcopo facultatem dispensandi in illo; per se autem non potest inferior in lege superioris dispensare. Fundamentum ergo hujus sententiae est, quia consuetudo Ecclesiæ ita interpretatur hoc præceptum. Item, quia non est hoc minus grave, quam alia præcepta pertinentia ad ritum servandum in hoc sacramento conficiendo, ut sunt præceptum conficiendi in azymo, aut cum vestibus sacræ, hæc autem et similia prætermittenda non sunt propter communicandum ægrotum. Tertio est ratio universalis, quia hoc sacramentum, sicut majoris est dignitatis, ita minoris est necessitatis; ergo in simili eventu major est habenda ratio reverentiae debitæ sacramento, quam necessitatis proximi, quia hæc non est necessitas simpliciter seu mediæ; necessitas autem præcepti tunc non urget ex parte sumentis, quia non est in potestate ejus sumere, nisi sit, qui possit dare; neque etiam ex parte dantis, quia solum tenetur dare, quando commode potest cum debita exteriori reverentia, et servato conveniente ritu præscripto ab Ecclesia, quæ propterea providit, ut semper servetur Eucharistia pro infirmis, ne propter eventus similes hoc auxilio priuentur, ut patet ex Concilio Niceno, c. 14,

et cap. Presbyter, de Consecrat., dist. 2. Dices: his rationibus probaretur, etiam propter propriam necessitatem hominis ægrotantis, et communicaturi, non licere ei dare communionem post cibum et potum, quia etiam respectu illius non est sacramentum necessitatis, et major est habenda ratio reverentiae sacramenti. Respondetur Ecclesiasticam consuetudinem declarasse, in eo casu non obligare præceptum, et hoc satis est. Deinde non est eadem ratio, quia propria necessitas hominis communicaturi est necessitas intrinseca, et quæ formaliter frequenter accidit; et ideo nec oportuit, neque decuit, ut tunc impeditur homo a susceptione sacramenti, propter humanum impedimentum, quod vitare non potest; at vero necessitas ex parte ministri est valde extrinseca, et accidentaria, que moraliter rarissime potuit accidere, supposita prævidentia, quam Ecclesia habet, servandi Eucharistiam pro infirmis. Et ideo non fuit expediens, ut propter similem necessitatem daretur occasio violandi hoc præceptum, et male illud interpretandi.

6. Ad exemplum ergo illud de confessione præmittenda, primo in genere dicitur, aliquod præceptum Ecclesiæ posse universalius obligare, quam aliquid præceptum divinum, si materia id requirat, quia licet præceptum immediate feratur ab Ecclesia, tamen nititur in potestate a Christo data, et habet vim obligandi juxta exigentiam uniuscujusque materiae, et sæpe est determinatio quedam juris divini ac naturalis; ut in proposito de jure divino est, ut in hoc sacramento conficiendo exterior reverentia ac decentia servetur; modum autem hujus reverentiae determinavit Ecclesia per potestatem sibi a Christo concessam. Deinde in particulari potest assignari differentia inter hæc duo præcepta. Prima, quia necessitas conficiendi, absque confessione præmissa, est moralis, et quæ sæpe accidit; necessitas autem conficiendi post cibum et potum est rarissima, et quasi speculativa; leges autem morales traduntur juxta ea, quæ moraliter accidunt. Secunda, quia confessio non propter se præcipitur, sed ut medium ad justificationem, quæ est dispositio per se necessaria ad hoc sacramentum; deficiente autem illo medio, potest aliud applicari, quo eadem dispositio obtineatur, scilicet, contritio; et ideo potest illud præceptum sæpius non obligare, quia, licet desit confessio, non necessario deest gratia, quæ est dispositio per se intenta; at vero in præsenti aufertur jejunium,

quod est exterior dispositio per se intenta per præceptum. Tertia addi potest, quia, licet interior dispositio per se sit major, tamen quoad homines exterior reverentia solet esse valde necessaria; et ideo, ne hoc sacramentum indigne tractetur, aut tanquam vulgaris cibus conficiatur, et distribuatur, voluit Ecclesia, ut hæc præcepta de exteriori rito, quoad fieri moraliter possit, inviolabiliter serventur, atque adeo, ut propter privatas causas, rarissimas et speculativas potius, quam morales, non prætermittantur. Magis enim expedire censuit, prorsus auferre occasiones male interpretandi præceptum, et irreverenter tractandi sacramentum, quam propter hujusmodi eventus raros licentiam dare operandi alter, quam præceptum est.

7. *Illatio.* — Atque hinc colligitur, non habere locum in hoc præcepto omnes casus supra enumeratos in præcepto de præmittenda confessione, propter rationes factas; quin potius, ut dixi, Doctores nullum alium casum expresse excipiunt ex parte necessitatis humanæ, nisi solum periculum mortis hominis communicaturi. Adeo ut Navarr., d. 21, num. 53, dicat, etiam propter vitandum scandalum, non licere hoc sacramentum sumere post cibum et potum. Sed fortasse per scandalum intellexit solam populi admirationem, vel certe locutus est moraliter; quia ex hoc, quod homo non sit jejunus, moraliter loquendo, non sequitur scandalum, quia multis de causis accidere potest, quod homo non sit omnino jejunus absque ulla culpa; quod autem homo non jejunus propter eam causam non communicet, non solum non est culpa, quin potius est virtus; ex hoc ergo, moraliter loquendo, non potest sequi scandalum, vel si sequatur, aut erit mere passivum, aut facile aliis modis vitari potest. Nihilominus tamen, si constituantur casus, in quo revera sequatur scandalum verum et grave, quod aliter vitari non possit, non dubito, quin propter illud vitandum cesset obligatio hujus præcepti, quia spiritualis salus animarum, et obligatio charitatis Dei et proximi, est major, et ita hæc exceptio de vitando scando in omnibus præceptis locum habet, ubi contrarium non est extrinsece malum. Maxime, quia cum hujusmodi scando semper est conjuncta gravis aliqua infamia ejus, qui scandalum præbet, ob quam vitandum cessare etiam communiter solet obligatio legis positivæ, que non obligat cum tanto onere ac discriminé. Atque in hunc modum interpretandi sunt reliqui

auctores supra citati, qui hunc casum non exprimunt, non quia illum excludere intendant, sed quia et raro moraliter accidit, et regula, de vitando scandalo et propria infamia, tam generalis est, ut eam in singulis rebus declarare non sit necesse.

SECTIO VI.

Quibus in casibus licet sacerdoti non jejuno communicare propter reverentiam sacramenti, et perfectionem sacrificii.

1. *Tres casus proponuntur in quibus sacerdoti non jejuno communicare licet.* — Tres videntur esse casus præcipui, in quibus licet sacerdotibus propter suum altaris ministerium implendum, vel propter sacramenti reverentiam, sacramentum hoc post cibum et potum sumere. Primus communiter receptus est, si hoc sit necessarium ad perficiendum vel consummandum sacrificium, ut contingit, quando sacerdos loco vini aquam calici infundit, atque id non advertit, donec illam sumpsit post consumptam hostiam; tunc enim debet iterum confidere et sumere, vel utramque speciem, vel saltem sanguinem, ut perficiat sacrificium, quia hoc magis necessarium est, quam communicare jejunum. Ita D. Thomas infra, quest. 83, art. 6, ad 2, ubi de re iterum redibit sermo; et nonnulla supra attigimus, disp. 8, sect. 4. Præterea idem est, si aliquis post inchoatum sacrificium, præsertim post consecrationem alicujus speciei, recordetur, se aliquid comedisse, aut bibisse; imo licet mala fide et peccando ad sacrificium accessisset post cibum et potum, consecrata altera specie, tenetur jam non desistere ab inchoato mysterio donec illud consummet, et ideo si sui peccati pœnitentiam agat, poterit etiam tunc digne communicare. Dico autem, post consecratam saltem alteram speciem, nam, si antea recordetur, D. Thom. supra tutius reputat, omittere Missam, etiam jam inchoatam quoad partem quæ consecrationem antecedit, quod intelligendum est, quando potest fieri sine infamia, vel scandalo. Cum vero D. Thom. dicat, hoc esse tutius, plane sentit, non esse necessarium, ut ibidem latius dicemus. Præterea idem esse censeo, quando sacerdos, qui sacrificium inchoavit, et ægritudine corruptus, non potest illud perficere, et ab alio sacerdote perfici debet, juxta decretum Concilii Tolet. VII, in cap. Nihil, 7, quest. 4; tunc enim si non adsit sacerdos jejunus, qui possit perficere sacramentum, po-

test et debet illud perficere alius sacerdos, etiamsi aliquid comederit, vel biberit, propter eamdem rationem, scilicet, quia magis interest perfectio sacramenti; nam quod personæ sint diverse vel eadem, nihil refert, ut idem Concilium Tolet. dixit, quia ex utraque persona unus minister Christi componitur.

2. *Secundus.* — Secundus casus est, si necessarium sit sacerdoti sumere reliquias hujus sacramenti, post fractum jejunium, ut, v. gr., post sumptam calicis ablutionem; illa enim reliquiarum sumptio, vera est hujus sacramenti communio, quia tam est totus Christus sub qualibet reliquia, sicut sub toto sacramento. Circa hunc vero casum divisi sunt aliquo modo auctores; quidam enim negant, licere sumere has reliquias post cibum, vel potum. Ita Palud. in dist. 9, quest. 1, in fine; D. Anton., 3 part., tit. 43, cap. 6, § 9; Summ. Rosel., verbo Euchar. 3, § 43, quibus favet Concil. Matiscon. II, can. 6, quod præcipit has reliquias dari hominibus jejunis. Et fundatum hujus sententiae potest esse supra tactum, quia sumptio harum reliquiarum est vere communio hujus sacramenti; ergo non est, cur permittatur homini non jejunio. Contrarium vero, scilicet, hoc licere sacerdoti, tenet Cajetanus in Summa, et latius tomo 2 Opusc., tract. 33, de Celebr. Missar., quest. 4; Sylvest., verbo Euchar. 3, et Soto in 4, dist. 42, quest. 4, art. 8; Victor., in Summa, num. 83; Navarr., in Summa, cap. 23, num. 89. Sed fortasse hi auctores non docent contraria; nam priores intelligi possunt, quando reliquiae sumuntur per se, ac per modum communionis integræ; nam tunc revera sumi non debent, nisi a jejunis, per se etiam loquendo, ac seclusa alia gravi necessitate, ut ratio facta probat. Postiores vero auctores intelligendi sunt, quando sumptio reliquiarum solum est circumstantia, et quasi complementum actionis sacrificandi, et convivii ibi peracti; atque ita fundamentum eorum est optimum, scilicet, quia tota illa actio sacerdotis est per modum unius moralis actionis integræ, et ad totam illam accessit jejunus; ergo implevit præceptum Ecclesiæ, nec postea frangit illud, etiam si aliquid sumpserit, prius quam totum sacramentum consumat, quia totum illud ordinatur, et moraliter est necessarium ad perficiendam suam actionem et ministerium suum huic sacramento debitum. Potest autem hæc ratio variis exemplis confirmari: primo in die Parasceves, quando particula hostiæ consecratae vino miscetur, et

communicaverunt, præsertim post sumptam aquam.

4. *Enodantur.* — Ad primum respondeatur, non esse attendandam quantitatem, sed an reliqua sit pars illius sacrificii, id est, ab ipso sacerdote consecrata, et oblatæ in illa Missa; tunc enim consumi potest, etiam si sit grandiusculæ quantitatis. Unde Clem. Papa, in c. Tribus gradibus, de Consecr., dist. 2, dicit, tot esse hostias consecrandas, quot populo sufficiant; si autem aliquæ superfuerint, esse consumendas a sacerdote; quin potius addit, non esse reservandas. Quod verbum sano modo intelligendum est; non enim prohibet eas reservare, hoc enim non est malum, ut ex supra dictis constat, et ex usu Ecclesiæ; unde, si id commode fieri potest, melius est et commodius ita facere, præsertim si sit integra formula, aut magna particula, quæ consumenda est. Sensus ergo est, per se loquendo, non esse necessarium reservare id, quod superest ex sacramento, sed posse consumi, nisi propter infirmos aliquid reservandum sit, ut ibidem subditur. Si autem reliquiae non sint ex illo sacrificio, sed ex alio præcedente, regulariter loquendo, consummæ sunt ante omnem ablutionem, tum quia illa sumptio proprie non est pars præsentis ministerii, neque ad illud pertinet; tum etiam quia, moraliter loquendo, semper ita fieri potest, nec expectare oportet tempus post sumptam ablutionem. Quod quidem per se, ut dixi, verum est de reliquis tam minimis, quam majusculis. Si autem ex accidente aliquid aliud interdum necessarium sit, fieri quidem poterit, non autem ex vi hujus casus, de quo agimus, sed ex vi eorum, que in tertio dicemus.

5. Ad secundam interrogationem Doctores nihil in particulari dicunt; Sylvester tamen ait, requiri, ut non intercedat magna mora. Victoria addit, hoc licere, quamdiu sacerdos suum ministerium non expletivit. Alii dicunt, oportere, ut non recesserit ab altari. Igitur prudenti arbitrio opus est, vixque potest aliquid certius in particulari dici. Quanquam non videatur dubitandum, quin possit sacerdos, qui post peractum sacrificium multo tempore fuit in altari, dispensando hoc sacramentum, purificare postea vasa sacra, et reliquias sumere consecratas, quæ ad præsens sacrificium pertineant, quia tota illa est una actio moralis; si autem sint ex præsanctificatis, consultius erit eas reservare, sicut antea conservabantur. Postquam autem sa-

cerdos ab altari recessit, existimo, non posse reliquias consumere per se loquendo, quia jam explevit ministerium suum; secus vero esset ex accidenti, si non possint conservari sine majori irreverentia, juxta ea, quæ in tertio casu dicemus.

6. Unde ad tertiam interrogationem similiter dicendum est, hujusmodi reliquias non esse dandas laicis post ablutionem, quia hoc non pertinet ad eorum ministerium; et ita eorum actio censetur omnino consummata in prima sumptione ipsius sacramenti, quare, nec dandæ illis sunt post finitam omnino communionem, etiam si ablutionem non sumpserint, nisi, moraliter loquendo, simul dentur cum priori formula, ita ut censeatur una moralis communio, quia non possunt iterum communicare post primam communionem; sumptio autem reliquiarum est vera communio, si per se ac separatim fiat.

7. *Tertius casus in quo non jejuno sacerdoti communicare licet.* — Tertius principalis casus est, si occurrat extrinseca necessitas consumendi sacramentum, propter vitandam gravem aliquam irreverentiam ejus, ut, v. gr., quia igne comburendum est, aut quia deveinet in manus haereticorum, vel infidelium, a quibus injuriose tractabitur, aut propter aliam similem causam. Sicut enim dixit Bernardus, quod propter charitatem institutum est, non debere contra charitatem militare, ita dicere possumus, quod propter reverentiam sacramenti introductum est, non debere contra reverentiam sacramento debitam obligare. Hic ergo casus est veluti extrema, seu gravis necessitas ex parte ipsius sacramenti, et ideo tunc cessat hujus præcepti obligatio.

ARTICULUS IX.

Utrum non habentes usum rationis, debeant suscipere hoc sacramentum (4, dist. 3, art. 5, quest. 3 et 4, et dist. 23, quest. 2, art. 2, quest. 4, corp., et Joan. 6, lect. 7).

1. *Ad nonum sic proceditur.* Videtur, quod non habentes usum rationis, non debeant hoc sacramentum suscipere. Requiritur enim, quod aliquis ad hoc sacramentum devotione et præcedenti sui examinatione accedat, secundum illud 1 Corinth. : Probet se ipsum homo, et sic de pane illo edat, et de calice bibat. Sed hoc non potest esse in his, qui carent usu rationis. Ergo non debet eis hoc sacramentum dari.

2. *Præterea, inter alios, qui carent usu rationis, sunt etiam arreptiti, qui energumeni*

dicuntur; sed tales etiam ab inspectione hujus sacramenti arcentur, secundum Dionys. in lib. Eccles. Hierar. (cap. 3). Ergo carentibus rationis usu hoc sacramentum dari non debet.

3. *Præterea, inter alios carentes usu rationis, maxime pueri videntur esse innocentes. Sed pueris hoc sacramentum non exhibetur. Ergo multo minus aliis carentibus usu rationis.*

Sed contra est, quod legitur in Concilio Arausiano, et habetur in Decr., 26, quest. 6, cap. Qui recedunt : Amentibus, quæcumque pietatis sunt, conferenda sunt. Et ita est eis conferendum hoc sacramentum, quod est sacramentum pietatis.

Respondeo dicendum, quod aliqui dicuntur non habere usum rationis duplicitate. Uno modo, quia habent debilem usum rationis, sicut dicitur non videns, qui male videt. Et quia tales possunt aliquam devotionem hujus sacramenti concipere, non est eis hoc sacramentum denegandum. Alio modo dicuntur aliqui non habere totaliter usum rationis. Aut igitur nunquam habuerunt usum rationis, sed sic a nativitate permanserunt. Et sic talibus non est hoc sacramentum exhibendum, quia in eis nullo modo præcessit hujus sacramenti devotio. Aut non semper caruerunt usum rationis; et tunc, si prius quando erant compotes sue mentis, apparuit in eis devotio hujus sacramenti, debet eis in articulo mortis hoc sacramentum exhiberi, nisi forte timeatur periculum vomitus, vel expuptionis. Unde in Concil. IV Carthag. legitur (c. 76, et habetur in Decr., 26, q. 6) : Is, qui in infirmitate pænitentiam petit, si casu, dum ad eum sacerdos invitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim conversus fuerit, dent testimonium, qui eum audierunt, et accipiat pænitentiam; et si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem et infundatur ori ejus Eucharistia.

Ad 1 ergo dicendum, quod carentes usu rationis possunt devotionem ad sacramentum habere, quantum ad aliquos quidem, præsentem, quantum ad alios autem, præteritam.

Ad 2, dicendum, quod Dionys. (loco citato in argum.), loquitur ibi de energumenis, nondum baptizatis, in quibus, scilicet, nondum est vis demonis extincta, quæ viget in eis per originale peccatum. Sed de baptizatis, qui corporaliter ab immundis spiritibus vexantur, est eadem ratio et de aliis amentibus. Unde Cassian. dicit : Eis qui ab immundis vexantur spiritibus, communionem sacrosanc-

tam a senioribus nostris nunquam meminimus interdictam.

Ad 3, dicendum, quod eadem ratio est de pueris recente natis et de amentibus, qui nunquam habuerunt usum rationis, unde talibus non sunt sacra mysteria danda. Quamvis, quidam Græci contrarium faciant, propter hoc, quod Dionys., 2 Cœlest. Hierar., dicit (in part. 2, in fine), baptizatis esse sacram communionem dandam; non intelligentes, quod Dionys. ibi loquitur de baptismo adulorum. Nec tamen per hoc aliquod detrimentum vitæ patiuntur, propter hoc, quod Dominus dicit, Joan. 6 : Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis, quia sicut August. scribit Bonifacio (refertur de Consecr., d. 3, cap. Nulli), tunc unusquisque fidelium, corporis et sanguinis Domini particeps fit, scilicet spiritualiter, quando in baptismate membrum corporis Christi efficitur. Sed quando jam pueri incipiunt aliqualem usum rationis habere, ut possint devotionem concipere hujus sacramenti, tunc potest eis hoc sacramentum conferri.

COMMENTARIUS.

Secundum D. Thom., iis, qui nunquam rationis usu sunt potiti, dari non debet Eucharistia; iis vero qui aliquando sunt usi, in mortis discriminé debet. — De his, qui usu rationis carent, duplex est disputatio : una, an sint capaces hujus sacramenti, non omnino materialiter, sicut brutum potest sacramentum comedere, sed aliquo modo formaliter et spiritualiter; quod in re est querere, an sint capaces effectus ejus; et ideo hanc quæstionem supra conjunxit disputatione de effectu; et cum ea fere coincidit, seu connexa est questio, an liceat hujusmodi hominibus dare hoc sacramentum. Altera vero disputatio magis moralis est, an sit necessarium, dari hoc sacramentum his hominibus, et hoc sensu tractat hic D. Thom. hanc quæstionem. Et in summa respondet, his, qui nunquam sunt usi ratione, non esse dandum hoc sacramentum, quia nunquam erga illud proprium devotionis actum habuerunt; eis vero, qui aliquando usi sunt ratione, et postea illius usum amiserunt, debere dari hoc sacramentum in articulo mortis, si nullum sit irreverentiae periculum, quod solum confirmat auctoritate Concil. Arausican. I, canon. 3, et Carthag. IV, c. 76. Unde concludit in solutione ad 3, infantibus

et perpetuo amentibus non esse dandum hoc sacramentum; et ibidem explicat Dionysium, qui oppositum dicere videtur, intelligendum esse de adultis. Sed, quod ad Dionysium attinet, supra citato loco ostendi, negari non posse, quin aliquando scribat, Eucharistiam olim fuisse datam infantibus; id tamen solum declarat, hoc non esse per se malum, nec jure divino prohibitum; non tamen probat esse necessarium, vel præceptum, et ita non est contra doctrinam, quam hic D. Thom. intendit, quæ in prædicto sensu intelligenda est, ut latius disputatione sequente tractabimus, ubi etiam solutionem ad 2 explicabimus.

ARTICULUS X.

Utrum liceat quotidie hoc sacramentum suscipere (4, dist. 12, quest. 3, art. 1. Et 1 Cor. 11, lect. 7).

1. *Ad decimum sic proceditur. Videtur, quod non liceat quotidie hoc sacramentum suscipere. Sicut enim baptismus repræsentat Dominicam passionem, ita et hoc sacramentum. Sed non licet plures baptizari, sed semel tantum, quia Christus semel tantum pro peccatis nostris mortuus est, ut dicitur 1 Pet. 3. Ergo videtur, quod non liceat hoc sacramentum quotidie suscipere.*

2. *Præterea, veritas debet respondere figuræ. Sed agnus Paschalis, qui fuit figura præcipua hujus sacramenti, ut supra dictum est (q. 73, art. 6), non manducabatur nisi semel in anno. Semel etiam in anno Ecclesia celebrat Christi passionem, cuius hoc sacramentum est memoriale. Ergo videtur, quod non liceat quotidie sumere hoc sacramentum, sed solum semel in anno.*

3. *Præterea, huic sacramento, in quo totus Christus continetur, maxima reverentia debetur. Ad reverentiam autem pertinet, quod aliquis ab hoc sacramento abstineat. Unde et laudatur centurio, qui dixit Matth. 8 : Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum; et Petrus, qui dixit Luc. 5 : Exi a me, quia homo peccator sum, Domine. Ergo non est laudabile, quod homo quotidie hoc sacramentum suscipiat.*

4. *Præterea, si esset laudabile frequenter hoc sacramentum accipere, quanto frequentius sumeretur, tanto esset laudabilius. Sed major esse frequentia, si homo plures in die sumeret hoc sacramentum. Ergo esset laudabile, quod homo plures in die communicaret. Quod tamen non habet Ecclesiæ consuetudo. Non*